

PASAULES BRĪVO LATVIEŠU MEMORANDS HELSINKU APSPIEDEI

No kreisās: Augusts Rumpēters, Alfreds Bērziņš, Dītrihs Andrejs Lēbers, Uldis Grava, Juris Padegs

Pirms 50 gadiem – 1973.gada jūlijā – Somijas galvaspilsētā Helsinkos darbu sāka Eiropas Drošības un sadarbības apspriede, kas 1975.gada 1.augustā pieņēma vēsturisko Noslēguma aktu. Šis starptautiskais dokuments apstiprināja Eiropā pastāvošās robežas, noteica brīvāku transporta kustību pār robežām un normas cilvēktiesību aizsardzībā.

Helsinku apspriedē sadūrās divas intereses. No vienas puses – PSRS vēlme nostiprināt Otrajā pasaules karā izveidotās robežas, tajā skaitā Igaunijas, Latvijas un Lietuvas aneksiju, no otras – Rietumu centieni panākt *atkusni* attiecībās ar PSRS.

Apspriede mobilizēja baltiešu trimdas aprindas, un Baltijas valstu okupācijas jautājums nonāca pasaules lielās preses uzmanības lokā. Lietuvas, Igaunijas, Latvijas trimdas organizācijas apvienojās Pasaules baltiešu apvienībā un panāca, ka dienu pirms Helsinku līguma parakstīšanas ASV prezidents Džeralds Fords uzaicināja šīs organizācijas vadītājus uz Balto namu. Pēc tikšanās ASV prezidents nāca klajā ar paziņojumu, ka viņa paraksts uz dokumenta nenožīmēs atteikšanos atzīt Baltijas valstu iekļaušanu Padomju Savienībā par nelikumīgu, jo Helsinku nolīgumā tiek grozīts robežu neaizskaramības pants, nosakot, ka starptautisko tiesību normām neatbilstoša okupācija vai teritorijas iegūšana nekad netiks atzīta par likumīgu.

FOTOGRĀFIJAS NO PBLA MEMORANDA TAPŠANAS

PBLA memoranda galvenais autors bija starptautisko tiesību profesors, senatora Augusta Lēbera dēls Dītrihs Andrejs Lēbers, viņam palīdzēja bijušais senators Augusts Rumpēters, bijušais sabiedrisko lietu ministrs Alfreds Bērziņš un advokāts Juris Padegs.

Bijušais Pasaules Brīvo latviešu apvienības priekšsēdis Uldis Grava Augstākās tiesas uzņemtajā filmā “Senatori” stāsta, ka trimdas organizācijām vienmēr vajadzīgas gudras galvas, un senators Augusts Rumpēters bijis brīnišķīgs atbalsts Pasaules Brīvo latviešu apvienībai.

Augstākās tiesas muzejā glabājas 1973.gadā uzņemtas fotogrāfijas no trimdas latviešu juristu un politiķu apspriedes Ņūdžersijā, ASV, izstrādājot memorandu Helsinku nolīguma sagatavošanas konferencei.

Fotogrāfijas uzņēmis senatora Augusta Rumpētera dēls Ilmārs Rumpēters. Viņš tās arī dāvinājis tiesas muzejam.

